

УДК 336.2+336.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-7-13>**Савченко В.Ф.**

доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України,
професор кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7637-2124>

Volodymyr Savchenko

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Лось А.Ф.

кандидат економічних наук, докторант,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6324-1182>

Andrii Los

Chernihiv Polytechnic National University

ОКРЕМІ СКЛАДОВІ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

PARTICULAR COMPONENTS OF THE FISCAL POLICY AND FEATURES OF ITS TRANSFORMATION IN UKRAINE

Анотація. В статті охарактеризовано фіскальну політику в Україні в умовах наростаючих воєнних дій з боку росії, тимчасової втрати частини території і людського працездатного потенціалу, послаблення економічних та торговельних процесів. Показано, що доходи і видатки за своїм змістом та призначенням діють совокупно і взаємодоповнюючи одне одного. Акцентовується увага на важливості ролі планування і прогнозування доходів, оскільки від якості планових показників залежить обсяг ресурсів, які забезпечують виконання загальнодержавних та регіональних завдань. Розкриваються нереалізовані проблеми фіскальної політики: дефіцитність державного бюджету; згладжування соціальної нерівності; непередбачуваність і нестабільність стягування податків; надмірна система адміністрування; дотримання рівності прав податкових органів і платників податків; нерівномірне податкове навантаження на підприємців та галузі економіки; високий рівень тінізації економічних процесів. Наголошено, що за роки незалежності податкова система постійно зазнавала змін, які в основному стосувалися структури управління, владної верхівки і податкового навантаження, але не зачіпали стимулюючих функцій, створення механізму взаємодії контролюючих органів із платниками податків, пільгового супроводження інноваційних проектів. Детально проаналізовано ситуацію з пандемією коронавірусу COVID-19 в державі. Визначені спрямування видатків бюджету на охорону здоров'я: вирівнювання доступу до медичних послуг; повне покриття медичними закладами території; вакцинація населення; подолання пандемії. Доводиться, що формування податкової системи за допомогою цифровізації значно оперативніше, динамічніше, зручніше і ускладнює проведення операцій тіньового характеру. З'ясовано, що об'єктивно необхідне поглиблення взаємодії національної фіскальної системи із системами держав-членів Європейського Союзу за структурою та механізмом отримання податків. Робиться висновок, що подальше економічне зростання, призупинення кризових явищ, ліквідація пандемії, успішне протистояння російській агресії можливі при запровадженні стимулюючих фіскальних механізмів інноваційного характеру.

Ключові слова: бюджет, Європейський Союз, пандемія, податкові інструменти, тіньова економіка, трансформація, фіскальна політика, цифрові технології.

Abstract. Introduction. The difficult socio-economic situation in Ukraine and external factors (the COVID-19 pandemic and the Russian military invasion) have exposed the need to transform the state's fiscal policy and its corresponding scientific justification. Purpose. The purpose of the article is to assess the features and justification of the directions to improve the fiscal policy in Ukraine in the context of the European integration, aimed at stimulating economic processes, overcoming adversity, and innovative development. Methods. The authors used methods of comparative analysis and synthesis, as well as tools of the abstract-logical method to determine the key ways to implement the fiscal policy in Ukraine. Results. In the article, the fiscal policy in Ukraine in the context of the growing military operations on the part of Russia, temporary loss of part of the territories and human working potential, and weakening of trade and economic processes is characterised. Attention is focused on the relevance of the role of the revenue planning and forecasting, since the quality of planned indicators depends on the number of resources that ensure the implementation of the national and regional tasks. Unrealised problems of the fiscal policy are revealed, namely: deficits of the state budget; smoothing out social inequality; unpredictability and instability of tax collection; excessive system of administration; respect for equal rights of tax authorities and taxpayers; uneven tax burden on entrepreneurs and sectors of the economy; high level of shadowing of the economic processes. Originality. Among other results of the study, there is a surge of indicative diversity in the analysis of efficiency, sustainability and identification of directions for further improvement of the state's fiscal policy, which is observed just in such crisis periods as the COVID-19 pandemic or military confrontations with Russian aggression. The need for further methodological and technical support for analytical work with the data from these periods is indicated at. Conclusion. When justifying and implementing changes in the fiscal policy, it is necessary to calculate their economic and social consequences, conduct explanatory work among the population, and achieve a harmonious combina-

tion with the main functioning postulates and legislative and regulatory acts of the countries of the European Union. Trends in improving tax systems of the EU member-states are to reduce the tax burden in labour and capital, while increasing pressure on consumption, real estate, and environmentally harmful activities. In this way, of course, based on budget expenditures for military needs and further fight against the COVID-19 coronavirus pandemic, as well as the innovative direction of the economy, our state should also move.

Keywords: budget, the European Union, pandemic, tax instruments, shadow economy, transformation, fiscal policy, digital technologies.

Постановка проблеми. Складна соціально-економічна ситуація, пандемія коронавірусу COVID-19, агресивні військові дії росії призвели до необхідності кардинальних змін у фінансовій та соціальній політиці держави. Стверджувати, що в нас остаточно сформовано ефективну фінансову політику, поки що передчасно. Крім того ситуація потребує все нових інноваційних зрушень. В даному напрямку і працювали автори при проведенні дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості фінансової політики держави, інтеграційні процеси в цьому питанні знайшли своє відображення у дослідженнях і статтях таких вчених як О. Василік, В. Вишневецький, Т. Єфименко, О. Ємельяненко, А. Крисоватий, Є. Лібанова, Л. Лисяк, К. Павлюк, Л. Черенко, І. Шулатова, С. Юрій та інших. Проте певні особливості трансформації державної фінансової політики залишаються недостатньо вивченими.

Метою статті є аналіз ситуації та обґрунтування напрямів вдосконалення фінансової політики в Україні в умовах євроінтеграції, спрямованої на стимулювання економічних процесів, подолання негараздів, інноваційний розвиток.

Виклад основного матеріалу. Особливості розвитку України та ситуація сьогодення призвели до необхідності впровадження стабільних і дієвих засад внутрішньої політики при наростаючих воєнних діях з боку росії, тимчасовій втраті частини територій і людського працездатного потенціалу, обмеженості фінансового простору, послабленні економічних і торговельних процесів та інше.

Згідно з Бюджетним кодексом України, доходи і видатки за своїм змістом і призначенням існують і діють сукупно та взаємодоповнюючи один одного [1]. Тому важливу роль в бюджетному процесі відіграють планування і прогнозування доходів, адже від якості планових показників залежить обсяг ресурсів, що мають забезпечити виконання загальнодержавних та регіональних завдань, і їх ефективне використання.

Вже кілька років Україна має дефіцитний бюджет. Виходячи із цієї загалом несприятливої ситуації, фінансова політика спрямована на постійне залучення додаткових ресурсів.

Проте залишається багато інших нереалізованих проблем: згладжування соціальної нерівності; нестабільність і непередбачуваність стягування податків; надмірна система адміністрування; дотримання рівності прав податкових органів і платників податків; нерівне податкове навантаження на підприємців та галузі економіки; високий рівень тінізації економічних процесів та інші [2, с. 9].

Тому пріоритетними завданнями мають стати створення ефективного механізму отримання бюджетних доходів, планове спрямування витратної частини для виконання різнобічних завдань державного управління. Таким чином усуваються недоліки ринкової еко-

номіки, знижується рівень поточних та перспективних проблем, нівелюються безпекові негаразди. Ми наближаємося до проведення фінансової політики згідно оптимальних зразків країн Європейського Союзу в частині державного стратегічного планування та інших складників бюджетування [3, с. 165-167].

На даний час центральним органом із отримання податків в частині виконавчої влади є Державна фінансова служба України, що має повноваження проведення податкової політики та боротьби з правопорушеннями податкового законодавства [4]. Необхідно наголосити, що за роки незалежності податкова система постійно зазнавала змін, які в основному стосувалися структури управління, владної верхівки, податкового навантаження та іншого, але не зачіпали стимулюючих функцій, створення простого та дієвого механізму взаємодії контролюючих органів із платниками податків, розміру податкових ставок, стабільності і передбачуваності податків, пільгового супроводження інноваційних проектів та інше [5, с. 67].

Доцільно навести деякі приклади трактування поняття фінансової політики зарубіжними та вітчизняними вченими. П. Самуельсон та В. Нордгауз фінансову політику визначають як зміни в оподаткуванні та видатках бюджету з метою зменшення частоти ділових циклів, сприяння економічному зростанню, зниження безробіття та рівня інфляції [6, с. 389].

Водночас український вчений А. Крисоватий, певною мірою перекликаючись з вищенаведеним визначенням, наголошує на регулюючій функції державних видатків та податків для стабільності цін, впливу на економічну кон'юнктуру шляхом зміни системи оподаткування та державних витрат [7, с. 11].

Проте інструментарій фінансової політики, на нашу думку, треба розглядати дещо ширше, оскільки податки є головним, але не єдиним джерелом наповнення бюджету. Сюди ж відносяться внески до позабюджетних державних цільових фондів (в Україні їх поки що чотири). Виходячи із зазначеного, фінансову політику маємо розглядати як заходи державного впливу на економіку через податкові платежі та позабюджетні цільові фонди.

Минулий досвід засвідчує, що непрямі податки, в першу чергу акцизи, використовувалися на військові потреби, утримання податкової служби та органів управління державою. В Україні було б доцільно варіювати розподіл ПДВ між центром і регіонами в залежності від чисельності населення територій: чим більше людей проживає, тим більше відсоток ПДВ спрямовується в загальнодержавний бюджет на органи правопорядку, армію та інше.

При визначенні переліку соціальних видатків, які фінансуються з місцевого бюджету, було вирішено використати досвід Польщі. Визначемо, в чому він полягає.

В 1999 році в цій державі провели адміністративну реформу, згідно з якою права первинної територіальної

одиниці (гміни) значно розширилися. Гміна фінансує видатки на утримання території, охорону довкілля, водопостачання, каналізацію, забезпечення газом та електроенергією, охорону здоров'я місцевого населення, дитячі садки, початкові школи, громадський транспорт тощо. Для вирішення поставлених завдань вона отримує стабільний відсоток загальнодержавних податків, а також субвенцію на бюджетне вирівнювання, компенсацію витрат, на освіту, цільову дотацію на делеговані повноваження. Крім того, гміна встановлює ставки та має кошти з таких податків і зборів: на власність, підприємницьку діяльність, сільськогосподарську діяльність, використання лісових ресурсів, гербовий і місцевий збори, за геологічні розкопки та інше [8].

Враховуючи позитивний досвід Естонії, доцільно запроваджувати систему електронного уряду, яка зробить використання коштів абсолютно прозорим. При чому зазначене потрібно робити на регіональному рівні.

Для посилення фінансової спроможності територій та більш чіткої взаємодії фіскальної і соціальної політики необхідно на обласний рівень передати основні ресурси в цьому спрямуванні. В першу чергу маються на увазі видатки на охорону здоров'я та утримання закладів вищої освіти всіх рівнів акредитації, що оптимізує підготовку фахівців, оскільки більшість закладів готують спеціалістів, незатребуваних народногосподарським комплексом [9, с. 36-42].

Руйнівні процеси COVID-19 вимагають створення дієвої системи охорони здоров'я та соціального захисту населення. В Україні вартість фіскального пакету порятунку в 1,5 рази відстає від середнього рівня в країнах перехідного періоду до ринкової економіки і в 6 разів – від розвинутих країн. Очевидна потреба вивчення світових процесів трансформації бюджетної сфери і розробка програми фіскальної політики на середньострокову перспективу.

Фіскальна політика під час пандемії має забезпечувати достатнє фінансування медичних закладів, підтримувати домогосподарства, регулювати функціонування економіки. З інструментів, що використовуються іншими країнами, в нашій державі субвенції на виплату заробітної плати, податкові пільги окремим компаніям і домогосподарствам, кредитні гарантії діючим підприємствам майже не працюють. Були відсутні оплачувані відпустки і лікарняні по догляду за дітьми під час закриття шкіл та дитячих садків.

Водночас Україна суттєво збільшила фінансування за програмою «Великого будівництва», наприклад, удвічі за 2020 рік. Між тим світовий досвід показує доцільність активізації інвестування будівництва тільки на II стадії пандемії при умові достатніх фіскальних надходжень і залучення незайнятої робочої сили.

З реально діючих податкових послаблень для бізнесу у відповідь на коронавірус можна назвати: відтермінування податкових перевірок; податкові пільги з ПДВ та імпортих мит для виробництва і постачання товарів; збільшення річного порогу доходів для спрощеної системи оподаткування; звільнення від податку на нерухомість і єдиного соціального внеску та деякі інші.

Як один із способів задоволення потреб, пов'язаних із пандемією, фахівці МВФ називають введення тим-

часового податку на цілі відновлення економіки після COVID-19, який стягуватиметься з високих доходів чи накопиченого майна та багатства. У звіті «Fiscal monitor» за квітень 2021 р. вказується, що фіскальна політика повинна забезпечувати достатнє фінансування охорони здоров'я, сприяти відновленню економіки [10]. Вона має змінюватися залежно від стадії та еволюції епідемії.

Дослідження зарубіжних вчених довели, що пандемія диспропорційно вплинула на різні групи населення: вищі ризики інфікування для бідних, можливості госпіталізації, спроможність працювати віддалено, довгострокова втрата роботи та інше [11].

В перспективі видатки з бюджету на охорону здоров'я мають спрямовуватися на вирівнювання доступу до медичних послуг, повне покриття медичними закладами території, подолання пандемії і вакцинацію населення.

Взагалі, економічні та фіскальні наслідки пандемії COVID-19 слід сприймати як показові прояви накопичених, неочевидних у нормальних умовах негараздів державної політики (економічної, фіскальної, соціальної тощо), певний сплеск індикативного розмаїття в площині аналізу її ефективності, стійкості та виявлення напрямків подальшого удосконалення. Глобальний характер пандемії, неідентичність реакцій на неї урядів та вже чотирирічний досвід подолання є додатковими перевагами, адже дозволяють вивчити різний досвід, оцінити ефективність та наслідки різних рішень. Подолання військової агресії росії також слід сприймати як стресову ситуацію для держави та її фіскальної політики. І, хоча ця ситуація носить локальний характер і в повній мірі відображається лише на вітчизняній політиці, зміни, котрі вона обумовлює в показниках наповнення та розподілу бюджету, є ще більш показовими та цінними в аналітичному відношенні. Необхідними є розробка відповідного аналітичного апарату, подальші збір та обробка даних.

Під час пандемії COVID-19, коли необхідно швидко змінювати напрямки ресурсів вже затверджених статей бюджету, проблема цифровізації фінансів особливо загострилася. Обсяги соціальних програм значно розширюються, витрати зростають. Можлива криза ліквідності, оскільки разом із зростанням витрат доходи поступово знижуються. Цифровізація забезпечує відстеження та збереження інформації, об'єднання та узгодження даних різних структур, моделювання і аналіз великої та різнобічної інформації. Тому формування податкової системи за допомогою цифровізації значно оперативніше, динамічніше, зручніше і ускладнює проведення операцій тіньового характеру [12, с. 1-4].

Цифрова трансформація зручна для користування всім учасникам бюджетних відносин: платникам податків, податковим службам, закордонним інвесторам, міжнародним фінансовим організаціям, аналітичним центрам, науковим закладам та іншим. Доцільні нові підходи щодо подолання обмежень, пов'язаних із соціальним дистанціюванням. Важливе створення бюджетної стратегії, що дозволяло б проводити швидкі зміни в динамічних умовах економічної кризи, пандемії, війни з агресором [13, с. 87].

Під час розробки бюджету доцільно мати кілька макроекономічних сценаріїв розвитку і відповідну політику щодо кожного сценарію. Причому через

цифровізацію можливе покращення середньо- та довгострокового бюджетного планування, впровадження автоматичних механізмів реагування на зміни в зовнішньополітичній та зовнішньоекономічній обстановці, на фронтах війни, в економічному та фінансовому секторах, кліматичні механізми тощо.

Україна має значний потенціал розвитку галузі. Працює 18 кластерів, щорічно випускається 130 тис. спеціалістів з інженерних спеціальностей. Для вдосконалення законодавства, роботи над затвердженням відповідних програм, сприяння єдиному цифровому ринку у 2019 році створено Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації.

Переваги від цифрової трансформації очевидні: збільшення податкових надходжень; отримання додаткових доходів від оподаткування цифрових товарів та послуг; зниження корупції (про це вже говорилося раніше – авт.); зменшення адміністративних витрат; збільшення іноземних інвестицій.

Проте наявні і досить серйозні проблеми: кіберзлочинність; несвоєчасне оновлення даних; приховування інформації окремими учасниками процесу; збоїв в системі; необхідність підвищення якості послуг; нестача кваліфікованих кадрів; необхідність стандартизації цифрових послуг.

Підсумовуючи, подолання зазначених проблем підвищить ефективність цифровізації у процесі створення та виконання бюджету, забезпечить незворотній економічний і соціальний розвиток [14, с. 135-138].

Використання цифрових технологій активізує всі соціально-економічні процеси в Україні, сприятиме підвищенню цифрової грамотності населення, залученню платників податків до розвитку знанневої економіки.

Ефективність фіскальної політики в частині тотальної цифровізації проявляється через електронне декларування податкових зобов'язань. Тому необхідно забезпечити прозорість і достовірність податкової інформації через впровадження новітніх цифрових інструментів та оптимізацію кадрового потенціалу, що може поліпшити процедури задіяння цифрових технологій у системі фіскальних відносин [15, с. 8-12].

Розглянемо вплив бюджетних витрат на ВВП та інфляцію як основні показники економічного зростання і стабільності економіки. В цьому розрізі всі витратки діляться (умовно) на продуктивні і непродуктивні.

До продуктивних, які збільшують реальний ВВП і водночас дещо сприяють інфляції, відносяться капіталовкладення, витратки на придбання урядом товарів і послуг. Непродуктивні – це витратки соціальної сфери: кошти Пенсійного фонду, трансферти населенню, оплата праці в державному секторі. Вони впливають практично тільки на інфляцію [16, с. 35].

Суттєвим недоліком діючого Податкового кодексу України є невключення таких базових принципів як економічна обґрунтованість, інвестиційний клімат, підприємницькі ініціативи [17]. Фіскальна політика держави ефективна, коли стимулюються розвиток виробничого сектора, підприємницька діяльність, інвестиційні проекти.

Системні прорахунки держави у податковій сфері економіки, недоліки у правовому регулюванні податків в значній мірі призводять до тінізації суспільно-вироб-

ничих процесів. Україна, за оцінками зарубіжних експертів, відноситься до країн з найбільшою тінізацією, де весь ВВП поділений між «світлою» та «тінюваною» економіками приблизно наполовину.

На розслідування відмивання доходів злочинного характеру впливають приховані механізми легалізації, наявність злочинних груп, в склад яких входять корумповані посадові особи, злочинні фінансові потоки за кордон, дефіцит кваліфікованих кадрів правоохоронних органів, недосконалість системи обліку та звітності, надмірний податковий тиск, правова незахищеність суб'єктів підприємницької діяльності від посягань чиновників державного апарату [18, с. 11].

Для подолання тінювої економіки доцільні заходи, спрямовані на лібералізацію фіскальної системи та посилення її інвестиційної привабливості в країні. Одночасно необхідно забезпечити адміністративну, фінансову і кримінальну відповідальність за порушення законодавства, ввести контроль за видатками фізичних осіб, впровадити державно-приватне партнерство у всіх ланках фіскальної політики [19, с. 419-422].

Однією з проблем фіскальної політики є нерівномірний розподіл фінансових ресурсів через інститути держави, яка, використовуючи примус для згоди платників податків, водночас не несе відповідальності перед ними за результати. Також висока ймовірність отримання показників, далеких від запланованих, через трансакційні витрати, зростання потреби узагалювання суспільного виробництва.

Ще одна проблема – слабка підтримка реального сектора економіки «за залишковим принципом». Між тим звідти надходять найбільші обсяги коштів до бюджету.

Нагальним виступає поглиблення взаємодії національної фіскальної системи із системами держав-членів Європейського Союзу за структурою та механізмом отримання податків. Доцільно використати позитивний досвід країн ЄС, зокрема в частині переважання непрямих податків, що вважається сприятливим для економічного зростання [20, с. 28].

Все більше вчених і практиків схиляються до необхідності переходу до експансіоністської моделі фіскальної політики, яка включатиме в себе: лібералізацію оподаткування; усунення корупційних механізмів; посилення фінансування інвестиційно-інноваційного спрямування [21; 22, с. 144-147].

За допомогою фіскальної політики держава може перенаправляти потоки ринкового капіталу, а з іншого боку – фінансово забезпечувати витратні потреби бюджету. При цьому ми стикаємося з важковирішуваним завданням збалансувати інтереси всіх учасників перерозподільчих процесів для забезпечення необхідних податкових надходжень при мінімальному утиску на економічні інтереси платників податків.

Україна у процесі свого становлення періодично зіштовхується з негативними фіскальними наслідками невдалого реформування, запозичених іноземних інструментів і реалій ведення господарства, що обумовило недовіру громадян до держави, небажання фінансово підтримувати її діяльність. Тому при реалізації змін у фіскальній державній політиці необхідно обчислювати їх економічні та соціальні наслідки на короткому проміжку часу та у віддаленій перспективі. При наявності такої можливості, доцільне експеримен-

тальне впровадження нових змін в окремих регіонах як промислового, так і сільськогосподарського характеру. Також необхідно щоб нововведення гармонійно вписувалися в основні постулати функціонуючої економічної системи та законодавчо-нормативні акти країн Європейського Союзу [23, с. 62-72].

Розглянемо деякі питання функціонування фіскальної політики в країнах-членах ЄС. Там розроблено і реалізовано стратегію боротьби з кризою, що включає в себе фіскальну дисципліну та відновлення довіри, запроваджені моніторинг макроекономічних дисбалансів. Фіскальний союз в ЄС перебуває на початковій фазі функціонування. Проте в нього входить біля тридцяти держав, «притирання» між якими відбувається складно і не без проблем. Залишаються відмінності поділу інтеграційного об'єднання на Стару і Нову Європу.

Основні напрямки роботи Фіскального союзу: глобальне управління; підтримка зростання; зниження ризиків; забезпечення безпечності активів; проведення мінімально можливих соціальних реформ; мобільність ринку праці; управління міграцією та демографічними процесами [24, с. 5-10].

Окремо виділимо ситуацію в країнах Центральної і Східної Європи. З метою макроекономічної стабілізації вони звернулися до жорстких фіскальних заходів дискреційної політики, завдяки яким вдалося покращити положення балансу бюджету. Вже до 2017 р. Латвія, Литва, Польща та Румунія досягли дефіциту бюджету не більше 3% ВВП, в т.ч. Латвія – навіть профіциту 0,5% ВВП. Хоча вимоги до фіскальної політики різняться залежно від національних особливостей країн, більшість з них корегують податки і видатки для забезпечення економічного зростання [25, с. 40-43].

Подальші тенденції до реформування податкових систем країн Європейського Союзу полягають у скороченні податкового навантаження на працю і капітал, водночас посилюючи податковий тиск на нерухоме майно, споживання, екологічно шкідливі види діяльності. Таким шляхом має рухатися і наша держава.

Нові сприятливі умови для реалізації схем агресивного планування податків створюють такі фактори сучасної глобалізації як трансфертне ціноутворення, електронна комерція, низькоподаткові юрисдикції. Нормативно-правове забезпечення цих складників податкової системи має неухильно вдосконалюватися [26].

Одним із джерел фактично тіньової економіки є боротьба з вивезенням капіталу в офшорні зони, такі як Кіпр, Віргінські острови тощо. Так, частка прямих інвестицій з України в економіку Кіпру у жовтні 2017 р. становила 93,5% від загального обсягу, а з Кіпру в Україну – 25,7%, тобто ми маємо кругообіг капіталів, які виходять з нашої держави через трансфертне ціноутворення, а повертаються як прямі іноземні інвестиції.

Подальше економічне зростання, призупинення кризових явищ та інших негараздів можливі при запровадженні стимулюючих податкових механізмів інноваційного спрямування [27, с. 129].

Висновки. Україна в процесі свого реформування неодноразово зіштовхується з негативними наслідками невдалих нововведень, запозичених іноземних інструментів оподаткування і реалій ведення господарства, що обумовлює недовіру громадян до держави, певне небажання фінансово підтримувати її діяльність. Тому при реалізації змін необхідно обчислювати їх економічні та соціальні наслідки, вести роз'яснювальну роботу серед населення, добиватися гармонійного поєднання з основними функціонуючими постулатами та законодавчо-нормативними актами країн ЄС.

Тенденції вдосконалення податкових систем країн-членів ЄС полягають у зниженні податкових навантажень на працю і капітал, водночас посилюючи тиск на споживання, нерухоме майно, екологічно шкідливі види діяльності. Таким шляхом, звичайно ж, маючи за основу бюджетні витрати на військові потреби та подальшу боротьбу з пандемією коронавірусу COVID-19, а також інноваційне спрямування економіки, має рухатися і наша держава.

Бібліографічний список:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 03.01.2024).
2. Петраков Я.В. Наукові підходи до визначення та оцінювання податкового навантаження. Проблематика податкового навантаження в теоретичних концепціях фінансової науки. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи / за ред. Т. І. Єфименко, А. М. Соколовської. Київ : ДННУ "Академія фінансового управління", 2013. С. 9-47.
3. Дуліба Є.В. Особливості формування та реалізації фіскальної політики держави. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Київ, 2018. Вип. 2. С. 164-168.
4. Про Державну фіскальну службу України: Постанова КМУ від 21.05.2014 р. № 236. Дата оновлення: 27.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF> (дата звернення: 03.01.2024).
5. Соф'їн М.І. Становлення та розвиток фіскальної політики в незалежній Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. Одеса, 2019. № 37. С. 65-68.
6. Семюельсон П., Нордгауз В. Макроекономіка. Київ : Основи, 1997. 574 с.
7. Крисоватий А.І. Оподаткування і ринок: умови та можливості поєднання: Монографія. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2000. 246 с.
8. Карлін М.І., Балак І.О. Фінансові системи країн Центрально-Східної Європи: навч. посіб. Луцьк : Надстир'я, 2012. 220 с.
9. Карлін М.І. Соціальна і фіскальна політика держави: проблеми регіональної координації в умовах нового етапу глобалізації. *Demography and Social Economy*. Київ, 2014. № 2 (22). С. 34-44.
10. Fiscal Monitor 2021 APR A Fair Shot. Washington, 2021.
11. Furceri D., Loungani P., Ostry J. D., Pizzuto P. Will Covid-19 affect inequality? : evidence from past pandemics. *Covid economics : vetted and real-time papers*. London, 2020. № 12. С. 138-157.
12. Gupta S., Keen M., Shah A., Verdier G. Digital Revolutions in Public Finance. Washington, 2017. 343 p.

13. Корнєєв В.В., Матвієнко Г.А. Виклики та перспективи розвитку фінансового ринку країн ЄС в умовах діджиталізації. *Формування ринкової економіки в Україні*. Львів, 2019. Вип. 42. С. 86-98.
14. Матвієнко Г.А. Цифрова трансформація державних фінансів в Україні. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка*. Одеса, 2021. Т. 26. Вип. 1(86). С. 135-140.
15. Марченко Л.І. Новітня парадигма фіскальної політики в умовах цифрової трансформації суспільства : автореф. дис. к. е. н. : 08.00.08. Тернопіль, 2023. 20 с.
16. Богдан Т.П. Трансформація державних фінансів: світові процеси та виклики для України. GROWFORD Institute. 2021. URL: <https://www.growford.org.ua/research/transformatsiya-derzhavnyh-finansiv-svitovi-protsezy-ta-vykylyky-dlya-ukrayiny/> (дата звернення: 03.01.2024).
17. Уряд схвалив законопроекти, спрямовані на забезпечення реалізації рекомендацій МВФ у питаннях реформування фіскальної служби. Урядовий портал. 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248980553> (дата звернення: 03.01.2024).
18. Рябченко О.П. Проблеми тінізації економіки в період формування ринкових відносин: курс лекцій. Харків : Університет внутрішніх справ, 2000. 466 с.
19. Павлютін Ю.М. Сучасна фіскальна політика як елемент зовнішнього середовища публічного адміністрування у сфері службово-бойового забезпечення національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. Запоріжжя, 2020. № 4. С. 419-423. URL: http://lsej.org.ua/4_2020/102.pdf (дата звернення: 03.01.2024).
20. Гасанов С.С., Кудряшов В.П., Балакін Р.Л. Напрями формування фіскальної політики в аспекті асоціації України з ЄС. *Фінанси України*. Київ, 2014. № 1. С. 22-38.
21. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2013–2015 роки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/246314218> (дата звернення: 03.01.2024).
22. Ракул О. Щодо трансформації фіскальної політики України відповідно до вимог сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2017. № 1. С. 144-148.
23. Крисоватий А. Інституційна трансформація теорії податкової політики соціально-ринкової держави. *Світ фінансів*. Тернопіль, 2010. № 1. С. 62-73.
24. Борзенко О.О., Панфілова Т.О. Трансформаційні процеси розвитку фіскальних інститутів ЄС. *Проблеми розвитку фінансових інститутів ЄС : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції*. Київ, 2019. С. 5-11. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/10.pdf> (дата звернення: 03.01.2024).
25. Назукова Н.М. Фіскальна політика в умовах макроекономічної стабілізації в країнах ЄС. *Проблеми розвитку фінансових інститутів ЄС : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції*. Київ, 2019. С. 40-43. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/10.pdf> (дата звернення: 03.01.2024).
26. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році : Закон України від 07.12.2017 р. № 2245-VIII. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19> (дата звернення: 03.01.2024).
27. Славкова А.А., Ватаманюк О.С. Податкова політика України в умовах євроінтеграції: проблеми і перспективи. *Фінанси, облік і аудит*. Київ, 2018. Вип. 1 (31). С. 119-136.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2010) *Budget Code of Ukraine* (Law No. 2456-VI, July 08). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (in Ukrainian)
2. Petrakov Ya. V. (2013) Scientific approaches to the definition and assessment of the tax burden. Problems of tax burden in theoretical concepts of financial science. *The dynamics of the tax burden in Ukraine in the context of the implementation of the tax reform* / ed. by T. I., Yefymenko, A. M., Sokolovska. Kyiv: State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management". (in Ukrainian)
3. Duliba Ye. V. (2018) Peculiarities of the formation and implementation of the fiscal policy of the state. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, no. 2. (in Ukrainian)
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014) *About the State Fiscal Service of Ukraine* (Decree No. 236, May 23). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF> (in Ukrainian)
5. Sofin M. I. (2019) Formation and development of fiscal policy in independent Ukraine. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*, no. 37. (in Ukrainian)
6. Samuelson P., Nordhaus W. (1997) *Macroeconomics*. Kyiv: Osnovy. (in Ukrainian)
7. Krysovatyi A. I. (2000) *Taxation and the market: conditions and possibilities of combination*. Ternopil: Karpiuk Publishing House. (in Ukrainian)
8. Karlin, M. I., Balak, I. O. (2012). *Financial systems of Central and Eastern European countries*. Lutsk: Nadstyria (in Ukrainian)
9. Karlin M. I. (2014) Social and fiscal policy of the state: problems of regional coordination in the conditions of the new stage of globalization. *Demography and Social Economy*, no. 2. (in Ukrainian)
10. International Monetary Fund (2021) *Fiscal Monitor 2021 APR A Fair Shot*. Washington.
11. Furceri D., Loungani P., Ostry J. D., Pizzuto P. (2020) Will Covid-19 affect inequality? : evidence from past pandemics. *Covid economics : vetted and real-time papers*, no. 12.
12. Gupta S., Keen M., Shah A., Verdier G. (2017) *Digital Revolutions in Public Finance*. Washington.
13. Korniciev V. V., Matviienko H. A. (2019) Challenges and Prospects of the EU Financial Market Development in the Conditions of Digitalization. *Formation of the Market Economy in Ukraine*, no. 42. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/meu.2019.42.0.2941> (in Ukrainian)
14. Matviienko H. A. (2021) Digital transformation of public finances in Ukraine. *Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikova. Series: Economy*, vol. 26, issue 1(86). DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/1-86-21> (in Ukrainian)
15. Marchenko L. I. (2023) *The modern paradigm of fiscal policy in the conditions of digital transformation of society*. (PhD Theses). (in Ukrainian)
16. Bohdan T. P. (2021) Transformation of public finances: global processes and challenges for Ukraine. Available at: <https://www.growford.org.ua/research/transformatsiya-derzhavnyh-finansiv-svitovi-protsezy-ta-vykylyky-dlya-ukrayiny/> (in Ukrainian)

17. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016) The government approved draft laws aimed at ensuring the implementation of the IMF's recommendations on reforming the fiscal service. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/248980553> (in Ukrainian)
18. Riabchenko O. P. (2000) *Problems of shadowing the economy during the formation of market relations*. Kharkiv: University of Internal Affairs. (in Ukrainian)
19. Pavliutin Yu. M. (2020) Modern fiscal policy as an element of the external environment of public administration in the sector of service and combat support of national security. *Legal scientific electronic journal*, no. 4. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/100> (in Ukrainian)
20. Hasanov S. S., Kudriashov V. P., Balakin R. L. (2014) Directions of fiscal policy formation in the aspect of Ukraine's association with the EU. *Finances of Ukraine*, no. 1. (in Ukrainian)
21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013) Medium-term strategy of public debt management for 2013-2015. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246314218> (in Ukrainian)
22. Rakul O. (2017) Regarding the transformation of the fiscal policy of Ukraine in accordance with today's requirements. *Entrepreneurship, Economy and Law*, no. 1. (in Ukrainian)
23. Krysovatyi A. (2010) Institutional transformation of the theory of tax policy of the social market state. *The world of finance*, no. 1. (in Ukrainian)
24. Borzenko O. O., Panfilova T. O. (2019) Transformational processes of the development of fiscal institutions of the EU. *Development problems of EU financial institutions*. Kyiv. Available at: <http://ief.org.ua/docs/scc/10.pdf> (in Ukrainian)
25. Nazukova N. M. (2019) Fiscal policy in conditions of macroeconomic stabilization in EU countries. *Development problems of EU financial institutions*. Kyiv. Available at: <http://ief.org.ua/docs/scc/10.pdf> (in Ukrainian)
26. Verkhovna Rada of Ukraine (2017) *On making changes to the Tax Code of Ukraine and some legislative acts of Ukraine on ensuring the balance of budget revenues in 2018* (Law No. 2245-VIII, December 07). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19> (in Ukrainian)
27. Slavkova, A. A., Vatamaniuk O. S. (2018) Tax policy of Ukraine under the conditions of the European integration: problems and perspectives. *Finance, accounting and audit*, no. 1 (31). (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 23.04.2024